

MARKAZLASHTIRILGAN OGOHLANTIRISH TIZIMI**Yarkinboyev Saidjon Olimjon o'g'li****Namangan davlat universiteti****E-mail: Yarkinboevaaidjon@gmail.com****Tel raqam: +998 99 220 45 44****<https://doi.org/10.5281/zenodo.16785116>**

Annotatsiya: Ushbu maqolada markazlashtirilgan ogohlantirish tizimi favqulodda vaziyatlarni erta aniqlash, ma'lumotlarni markaziy baza orqali yig'ish va aholini tezkor, aniq hamda muvofiqlashtirilgan tarzda xabardor qilish imkonini beruvchi kompleks texnik-tashkiliy yechimdir. Tizim real vaqtda sensorlardan, meteorologik xizmatlardan, telekommunikatsiya operatorlaridan va ijtimoiy media manbalaridan kelayotgan ma'lumotlarni birlashtirib tahlil qiladi hamda avtomatlashtirilgan qo'ng'iroq, SMS, mobil ilova bildirishnomalari, jamoat sirenalari va ommaviy axborot vositalari orqali tarqatadi.

Kalit so'zlar: Markazlashtirilgan ogohlantirish tizimi, favqulodda vaziyatlarni ogohlantirish, real vaqtda monitoring, sensor tarmoqlari, meteorologik ma'lumotlar, SMS xabarnoma, push bildirishnoma

Abstract: In this article, a centralized warning system is a complex technical and organizational solution that allows for early detection of emergency situations, collection of data through a central database, and rapid, accurate, and coordinated notification of the population. The system combines and analyzes data from sensors, meteorological services, telecommunications operators, and social media sources in real time, and distributes it through automated calls, SMS, mobile application notifications, public sirens, and mass media.

Keywords: Centralized warning system, emergency warning, real-time monitoring, sensor networks, meteorological data, SMS notification, push notification.

Аннотация: В данной статье рассматривается централизованная система оповещения – это комплексное техническое и организационное решение, позволяющее осуществлять раннее обнаружение чрезвычайных ситуаций, сбор данных в централизованной базе данных и оперативное, точное и скоординированное оповещение населения. Система объединяет и анализирует данные с датчиков, метеорологических служб, операторов связи и социальных сетей в режиме реального времени и распространяет их посредством автоматизированных звонков, SMS, уведомлений в мобильных приложениях, сирен и средств массовой информации.

Ключевые слова: Централизованная система оповещения, оповещение о чрезвычайных ситуациях, мониторинг в реальном времени, сенсорные сети, метеорологические данные, SMS-оповещения, push-уведомления.

Aholi va hududlarni favqulodda vaziyatdan muhofaza qilishda tegishli vazirlik va idoralarining aloqa va xabar berishni tashkillashtirishda markazlashtirilgan ogohlantirish tizimi bo'yicha quyidagi vazifalari belgilab berilgan jumladan, Vazirlik va idoralarga favqulodda vaziyatlardan muhofaza qilish sohasida: favqulodda vaziyatlar to'g'risida mahalliy xabar berish tizimlarini yaratishlari va ularni doimo shay holatda saqlab turishlari; aholining va hududlarning muhofazalanish holati to'g'risida belgilangan tartibda axborot berishlari, shuningdek tarmoq xodimlarini favqulodda vaziyat tahdidi borligi to'g'risida xabardor qilishlari majburiyati yuklatilgan.

Unga binoan, Axborot texnologiyalari va kommunikatsiyalarni rivojlantirish vazirligi - respublika va mahalliy darajalarda hamda FVDT faoliyat ko'rsatishining barcha rejimlarida

aloqa va markazlashtirilgan xabar berish tizimlarining ishonchli va barqaror ishlashini ta'minlash tadbirlarini tashkil etish va amalga oshirish. Favqulodda vaziyat oqibatlarini tugatishga rahbarlikni amalga oshiruvchi FVDT boshqaruv organlarini davlat va idora aloqalari vositalari va kanallaridan birinchi galda ta'minlash.

Favqulodda vaziyat to'g'risidagi axborotlarni to'plash, qayta ishlash va FVDT boshqaruv organlariga uzatishni texnik ta'minlash.

Xabar berish, aloqa va axborot bilan ta'minlashning turg'un vositalariga foydalanish, texnik xizmat ko'rsatishni shartnomaviy asosda amalga oshirish.

FVDT quyi tizimini tashkil etishga va uning faoliyatiga, xabar berish va aloqa xizmatiga rahbarlik qilish ishlarini amalga oshiradi.

O'zbekiston Respublikasi Milliy Teleradio kompaniyasi aholini radioeshittirish stansiyalari va televideniye orqali favqulodda vaziyatlar xavfi va yuzaga kelganligi to'g'risidagi axborot bilan ta'minlaydi.

Mahalliy hokimiyat organlari, manfaatdor vazirliklar, idoralar va boshqa tashkilotlar bilan birgalikda aholi o'rtasida favqulodda vaziyat zonasida qolgan odamlarning birinchi navbatdagi harakatlari to'g'risida tushuntirish ishlarini tashkil etadi.

Favqulodda vaziyatlar vazirligi, fuqaro muhofazasi boshliqlari -Qoraqalpog'iston Respublikasi Vazirlar Kengashi Raisi, viloyatlar, tumanlar va shaharlar hokimligining buyurtmanomalariga binoan aholi va hududlarni favqulodda vaziyatlardan muhofaza qilish masalalariga oid teleko'rsatuvlar va radioeshittirishlarni tashkil etadi.

Sog'liqni saqlash vazirligi va Qizil yarim oy jamiyati bilan birgalikda aholini dastlabki tibbiy o'zaro va o'z o'ziga yordam ko'rsatishga o'qitish bo'yicha ixtisoslashtirilgan eshittirishlarni tashkil etish vazifalarni amalga oshiradi.

O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligi FVDT boshqaruv organlari va aholini favqulodda vaziyatlar zonalaridagi sanitariya epidemiologik ahvol to'g'risidagi axborot bilan ta'minlash ishlarini bajarishi kerak.

O'zbekiston Respublikasi Suv xo'jaligi vazirligi Suv omborlari, daryolar va kanallardagi gidrotexnik inshootlardan foydalanish xavfsizligini, ularda avariylar va halokatlarning yuzaga kelishi ehtimollarini bashoratlaydi.

Suv xo'jaligi ob'ektlarining ish rejimini o'zgartirish yoki keyinchalik foydalanish zaruriyatini belgilash, suv omborlaridagi suvni avariyaning oldini olish maqsadida chiqarib yuboradi va suv omborlarida signalizatsiya va xabar berishning mahalliy avtomatik tizimlarini yaratadi.

Favqulodda vaziyatlar vazirligi, manfaatdor vazirliklar va idoralar, viloyatlar shaharlar, tumanlar xokimligi va aholini favqulodda vaziyatlar zonalaridagi sanitariya-veterinariya va agrokimyoviy axvol, kutilayotgan toshqinlar hamda suv omborlari va boshqa suv manbalarining urib ketishi bilan bog'liq halokatli suv bosishlar to'g'risidagi axborot bilan ta'minlash kabi ishlarni bajaradi.

Yuqoridagi tegishli vazirlik va idoralarning aloqa vositalari va xabar berish tizimining asosiy vazifalarini to'g'ri bajarilishi va ularga qo'yilgan quyidagi talablarni:

- aloqani o'z vaqtida o'rnatish, axborotlarni tezda va aniqlik bilan uzatish, mustaxkamligi va yashirinligini, aloqa vositalarining ishini o'z vaqtida rejalashtirish va amalga oshirish;
- shaxsiy tarkib va aloqa vositalarni zararlanishdan saqlash;
- aloqa bo'yicha kuch va vositalar rezervini tashkil etish;

-shtab boshliqlari, shaxsiy tarkib va xizmatchilarning aloqa texnik vositalarini ishlata bilishni fuqaro muhofazasiga ma'sul bo'limlari ta'minlab beradilar.

Fuqaro muhofazasi kuchlarini boshqarishni yashirinligini ta'minlash uchun aloqa texnik vositalarida ishlovchi shaxsiy tarkib aloqa vositalarini o'rnatilgan ish tartiblariga aniq rioya qilishlari hamda belgilangan tartib-qoidalar asosida amalga oshiriladi.

Tinchlik davrda halokatli suv bosish va boshqa tabiiy hamda texnogen xususiyatli favqulodda vaziyatlarda yashirinsiz xabar beriladi.

Aholi va hududlarni favqulodda vaziyatlardan muhofaza qilishni tashkil etish bo'yicha tadbirlar zanjirida asosiy qismlardan biri bu mustaxkam, barqaror va o'z vaqtida aloqa o'rnatish va xabar berishdir.

Respublika, viloyat hamda iqtisodiyot ob'ektlarida aloqa va xabar berish xizmatining tashkil etilishi hamda ularning kuch va vositalari tarkibi:

Aloqa fuqaro muhofazasi kuchlarini boshqarishning asosiy vositasi hisoblanib, u kuch va vositalardan kelib chiqqan holda fuqaro muhofazasi boshlig'i qarori, shtab boshlig'i ko'rsatmalariga muvofiq boshqaruv punktlarda tashkil etiladi.

Aloqa va xabar berishni tashkil etishga fuqaro muhofazasi boshlig'i ma'suldir. Aloqa va xabar berish tizimining doimiy tayyorgarligini bevosita fuqaro muhofazasi xabar berish va aloqa xizmati boshlig'i ta'minlaydi.

Fuqaro muhofazasi aloqa tizimi ko'chma boshqaruv punktlarining aloqa uzellari bazasiga hamda davlat aloqa tarmog'iga tayangan holda tinchlik davrida oldindan tashkil etib qo'yiladi.

Respublika, viloyat, shahar aloqa tizimi asosini FVDT boshqaruv punktlarining aloqa uzellari tashkil etadi va O'zbektelekom filiallari aloqa uzellari yordamida axborot boshqaruv tizimini ta'minlaydi.

Boshqaruv punktlarining aloqa uzeli boshqaruvni ta'minlash uchun ishlatilgan aloqa kuchlari va vositalarning tashkiliy texnik birlashmasi hisoblanadi.

Aloqa tarmoqlari stasionar (muhofaza qilingan va muhofaza qilinmagan) hamda ko'chma holda tashkil qilinadi.

Stasionar aloqa uzellari respublikaning, viloyat, shahar, tuman, vazirlik va idoralar boshqaruv punktlarida jihozlanadi. Ko'chma aloqa uzellari avtomobillarda, vertoletlarda va temir yo'l vagonlarida jihozlanib, muqum aloqa uzellari ishdan chiqqanda, qidiruv- qutqaruv ishlarini o'tkazishda va boshqa to'satdan paydo bo'lgan vazifalarni bajarishda aloqalarni ta'minlab turishga mo'ljallangan bo'ladi.

Fuqaro muhofazasi tizimida radioaloqa, simli va signal beruvchi aloqa vositalaridan foydalaniladi.

Xulosa o'rnida shuni alohida ta'kidlash joizki, aholini hozirgi kunda mavjud ogohlantirish va xabar berish tizimini tahlil qilish va o'rganish jarayonida tizimning texnik vositalari eskirganligi, zamonaviy raqamli aloqa tarmoqlarida ishlashga mo'ljallanmaganligi, zamonaviy operasion va texnik talablarga javob byermaydigan texnik vositalar komplekslaridan foydalanish, Respublika ogohlantirish tizimlarining ishonchliligini yo'qotishga sabab bo'lmoqda.

References:

Используемая литература:

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Nigmatov A., Muxamedov Sh. "Inson hayot faoliyati xavfsizligi".- Toshkent "Navro'z", 2014. 99-byet
2. Оповещуение i informirovaniye naseleniya [Elektronnyy resurs] – svobodnyy rejim dostupa: <http://89.mchs.gov.ru/document/468213>
3. Poryadok ispolzovaniya sistem opovesheniya [Elektronnyy resurs]– svobodnyy rejim dostupa: <http://volga.mchs.ru/document/487988>
4. Sovremennyye tekhnologii informirovaniya [Elektronnyy resurs] – svobodnyy rejim dostupa: <http://studepedia.org/index.php?vol=1&post=7078>
5. Sredstva opovesheniya [Elektronnyy resurs] – svobodnyy rejim dostupa: <http://studepedia.org/index.php?vol=1&post=7077>
6. Xarakteristika chrezvychaynyx situatsiy, proissledshix na territorii Rossiyskoy Federatsii za 2017 god [Elektronnyy resurs] – svobodnyy rejim dostupa: http://www.mchs.gov.ru/activities/stats/CHrezvichajnie_situacii/2017_god
7. Щепин P.A., Metlushin S.V., Urvanseva S.V., Shirobokov S.V., Merzlyakova D.R. "Yedinaya gosudarstvennaya sistema preduprezhdeniya i likvidatsii chrezvychaynyx situatsiy (RSCHS): Uchebno-metodicheskoye posobiye / Ijevsk: Izd-vo FGBOU VPO Udmurtskogo gosudarstvennogo universiteta, 2011.C.112.
8. Rekomendatsii "Po voprosam grazhdanskoj zashchity, preduprezhdeniya i likvidatsii chrezvychaynyx situatsiy prirodnogo i texnogenno xaraktera" Tashkent-2007 C.56